

Poziv političnim strankam, kandidatkam na državnozborskih volitvah 2022

(odprto pismo slovenski javnosti)

Ljubljana, 26.5.2022

Ta poziv sem oblikoval 26.3.2022 in ga posređoval vsem političnim strankam, ki so kandidirale na državnozborskih volitvah 24.4.2022. Še pred volitvami sem ga dopolnil z nekaterimi sugestijami, prav tako pa tudi kasneje.

Zadnja redakcija je objavljena na <https://www.seviqc-brezice.si/koalicija-za-kulturo-in-umetnost.html> (www.seviqc-brezice.si / Poslovno / Poziv političnim strankam). Vesel bom, če bomo uspeli oblikovati nek širši forum s predstavniki parlamentarnih in neparlamentarnih strank ter vsemi zainteresiranimi in skupaj prispevali v nujno potrebne spremembe.

Lepo je videti, da večina političnih strank že zdaj vključuje podobna razmišljanja, kot jih zagovarjam sam, in priporočam, da si ogledate posnetek [soočanja na temo kulture in umetnosti](#), ki ga je 11. aprila 2022 v Katedrali Kina Šiška v Ljubljani vodila Ksenija Horvat in ki je objavljen na istem mestu. Stališča političnih strank zbujejo veliko optimizma (kar je tudi moj naglavni greh).

Polje kulture je široko in kompleksno. Podobno kot v drugih branžah: zdravstvu, znanosti, šolstvu, športu ipd. Pričujoči poziv ne zadeva kulture v celoti, ampak zgolj pogled na problematiko nevladnih organizacij (NVO) z vidika izkušeni Seviqc Brežice in njegove kljub težavnim okoliščinam uspešne poti pri razvoju stare glasbe v Sloveniji (<https://www.seviqc-brezice.si/porocilo.html>). Kot tak je ta poziv lahko priporočilo, česa Ministrstvo za kulturo v naslednjem mandatu ne bi smelo spregledati. Uvodni manifest je bolj moj splošen pogled na pomen kulture. Zdelo se mi je pač primerno, da ga objavim kot uvod v ta poziv.

Vesel bom, če bodo moje v nadaljevanju zapisane pripombe prispevale v boljše pogoje delovanja kulturnih izvajalcev. Vsem sem na razpolago za kakršnakoli pojasnila. Zdi se mi pomembno, da ima celoten spekter slovenske politike pozitiven odnos tudi do kulture.

S spoštovanjem,

Klemen Ramovš

Ars Ramovš Zavod za umetnost, marketing, promocijo in investiranje
Institute for Art, Marketing, Promotion, and Investment
Slovenska cesta 1, SI-1000 Ljubljana, Slovenija
T: (+386 1) 242 08 12, M: (+386 41) 67 40 60
E: info@k-ramovs.si, www.seviqc-brezice.si

MANIFEST

- Kultura je vrednota, neodvisna od politične provenience in je last vseh.
- Kultura ni poraba, ampak je investicija. To je podobno kot na drugih področjih, ki omogočajo družbeni razvoj (šolstvo, znanost ipd.), ki generirajo ekonomske učinke zunaj svojih področij, ne pa tam, ker so bili pogoji za črpanje DDV-ja ustvarjeni. Koliko DDV-ja se obrne ob kulturnih programih, je lahko le en kriterij, bistveno pomembnejše je, kako kulturna dejavnost vpliva na stanje v družbi. Kako odnos do kulture vpliva na gospodarski razvoj v pogojih visoko tehnološko razvite družbe, kako široka razgledanost in humanistični odnos omogoča več kruha. Misel »ne rodi bogastvo kreposti, ampak krepost rodi bogastvo« (Sokrat) lahko prevedemo v »ne hrani gospodarstvo kulture, ampak kultura hrani gospodarstvo«.
- Vsa politika, vsa javna uprava in vsi mediji tako na državnem kot lokalnem nivoju bi se morali polno zavedati njenega širšega družbenega pomena in prispevka v obstoj in razvoj sodobne vključujoče družbe.
- Kultura in umetnost (tako profesionalna kot njeno ljubiteljsko negovanje) spodbujata kreativnost. Ta je bistveno pomembna za razvoj demokracije, spoštovanje človekovih pravic in s tem svobodne družbe. Nekreativni državljani so slabi nosilci odprte in razvojno naravnane družbe.
- Kultura spodbuja razvoj družbe. Vedno hitrejši tehnološki razvoj omogoča vedno bolj razvito tehnologijo (robote, računalniške sisteme, umetno inteligenco), zato moramo krepiti znanja in veščine, ki jih stroji miselno in intelektualno nikoli ne bodo mogli nadomestiti. V prihodnjih desetletjih bo zato kreativnost pomembna tako na področju družbenih odnosov (demokracija, človekove pravice) kot pri razvoju tehnike (sobivanje z roboti in tehnološkim napredkom), s tem pa tudi za boljše eksistenčne pogoje populacije.
- Ob socialnem vidiku (kultura kot spodbujevalec gospodarske uspešnosti) ne smemo spregledati tudi psihološkega: kreativni in zadovoljni državljani so uspešnejši na vseh družbenih področjih in več prispevajo v skupno dobro, od katerega je odvisen vsak posameznik.
- Avtoritarne družbe odrivajo kulturo na družbeno margino in iz nje jemljejo le primerke za svoj prestiž in manipulativno zabavo manj zahtevnih množic. Kultura je lakmus družbe, upoštevanje samo tistega njenega dela, ki so ga ustanovile država ali občine, ali samo tistega dela, ki je oblastnikom bolj pri srcu, je znak avtoritarnosti. Nujno je enakopravno upoštevanje vseh štirih nosilnih stebrov, kot jih navajam v nadaljevanju. Še posebej nevladna kultura si pogosto deli usodo disidentov. Za to ni potrebno zapirati, dovolj je umikati finančno podporo.
- Toleranca slabemu odnosu do in znotraj kulture pomeni podoben odnos tudi do drugih področij. Če se do enega obnašamo neodgovorno, se bomo analogno še do kakega drugega. In končno je tudi povsem vseeno, zakaj prihaja do tega: zaradi korupcije, finančnega pohlepa, obvladovanja medijev, osebnega prestiža in podobno. Neodgovornost do enega resorja je pokazatelj neodgovornosti do drugih resorjev. Zato odnos do kulture tudi kaže, kakšen je odnos upravljalcev do države in državljanov. Politiki gotovo sodite v to ciljno skupino, zato je pomembno, kako gledate na kulturo.

POZIV POLITIKI k urejanju odnosov v kulturi na področju nevladnih organizacij

ZAHTEVE

- Kateri kulturni programi in projekti so bolj pomembni in kateri manj, bi morali odločati izključno stroka in uporabniki, politika pa mora postavljati okvir, da bo to možno.
- V državnem proračunu za kulturo je potrebno zagotoviti kvote za sofinanciranje NVO. Do oblikovanja nove politike je potrebno za diskriminirane organizacije zagotoviti premostitvena sredstva do vzpostavitve novega modela kulturne politike.
- Potrebno je umakniti nestrokovno ocenjevanje strokovne komisije, ki v nekaterih primerih evidentno ne deluje neodvisno, in korigirati razpisno politiko. Treba je prevetriti razpisno politiko, svoj predlog sem objavil na <https://www.seviqc-brezice.si/kulturna-politika.html> (www.seviqc-brezice.si / Poslovno / Kulturna politika) Prispevek k razpravi o korekturi oblikovanja razpisov (11.2.2022) kot predlog izboljšave.
- Potrebno je odpreti široko javno razpravo o prenovi kulture in kulturne politike in vanjo vključiti kulturno stroko. Na podlagi te javne razprave je treba oblikovati kulturno politiko, ki bo vzdržna vsaj naslednjih 20 let. Sedanja kulturna politika je sestavljena iz birokratskih ritualov in prepuščena politični (samo)volji vsakokratnih oblastnikov in okostenelemu birokratskemu aparatu, ki ni sposoben slediti spremembam na področju umetnosti in je kot tak cokla v razvoju, ker duši programe, ki jih prepozna kot nevarne za ohranjanje svojega položaja.
- Ob ustreznem modelu kulturne politike je potrebno zagotoviti strokovno, vrhunsko usposobljeno in od politike neodvisno uradništvo z visoko mero poslovne in osebne integritete, ki si bo prizadevalo za razcvet slovenske kulture.
- Potrebno je vsakoletno javno, specificirano in transparentno objaviti ves finančni promet ministrstva v isti podatkovni bazi, ki vključuje vsa izplačila: zaposlenim na ministrstvu poimensko, sofinanciranim organizacijam (javnim zavodom in NVO) in posameznikom (samozaposleni in drugi), sofinanciranim organizacijam in projektom samozaposlenih z navedbo vrednosti celotnega izvedenega programa za prikaz odstotka sofinanciranja.
- Potrebno je opraviti parlamentarno preiskavo in druge nadzorne postopke, kaj se pravzaprav dogaja na Ministrstvu za kulturo.

Ocena stanja

Kultura je tudi **pomemben gospodarski dejavnik** iz vsaj dveh vidikov:

- denarni tokovi, ki nastajajo zaradi kulturnih aktivnosti, prepoznavno vplivajo na gospodarski razvoj,
- kultura prispeva v kreativnost, kreativni državljani pa so bolj konkurenčni tudi na gospodarskem področju.

Ars Ramovš Zavod za umetnost, marketing, promocijo in investiranje
Institute for Art, Marketing, Promotion, and Investment
Slovenska cesta 1, SI-1000 Ljubljana, Slovenija
T: (+386 1) 242 08 12, M: (+386 41) 67 40 60
E: info@k-ramovs.si, www.seviqc-brezice.si

Z razliko od marsikaterega področja namen dobre kulture **ni finančni profit**. Pri zabavni in komercialni morda, ne pa pri kulturi, ki nam daje položaj in status tako doma kot mednarodno. Tu je potrebno vlaganje, za to pa sta potrebna odgovornost in interes. To je eno ključnih vprašanj kulturne politike. To je podobno kot v znanosti, zdravstvu, športu in podobno. Potrebno je vlaganje.

Pri sofinanciranju kulture **prepoznavamo dve poti**:

- vlaganje iz javnih sredstev in
- vlaganje zasebnega kapitala.

Oboje zahteva skrben in premišljen pristop, nobena teh dveh poti ni optimalna, če ne deluje v navezi z drugo. Pri obeh pa sta potrebni tako svobodna pobuda kot zakonska regulacija. Stvari so prepletene, saj sta oba nivoja medsebojno povezana pri uresničevanju končne produkcije in kulturnega učinka.

Kulturna politika bi morala **izvajati stalen dialog** glede sistemskih izboljšav, poslušati priporočila terena in spodbujati boljše rešitve, ne pa da se oklepa starih normativov. Kulturna politika bi morala vsebovati sistem prepoznavanja naporov in uradništvo ocenjevati na podlagi analiz zatečenega stanja. Strokovnost uradništva je pomembna, dobro uradništvo nujno potrebujemo, ne moremo pa pristajati, da se dialog med prijavitelji in ministrstvom dogaja preko sodišča, ki v vrsti primerov sicer pritrdi prijaviteljem, je pa zaradi počasnih odločitev sodišča in stroškov sodnih taks in odvetnikov za NVO pogosto težko sprejemljiv. Sedanja oblika formalno sicer upošteva 25. člen Ustave ¹, praksa pa zbuja pomislek, da je ta člen kršen. Tak dialog bi moral vplivati na ocenjevanje delovne uspešnosti uradništva, dialog h konstruktivnemu iskanju boljših rešitev pa obratno. Ne razumem, zakaj slab uradnik ne bi smel imeti zajamčenega mesečnega prihodka in zakaj dober uradnik ne bi smel imeti nadpovprečno visoke plače.

Treba bi bilo tudi v praksi zagotoviti uveljavljanje 26. člena Ustave (pravica do povračila škode), ki določa, da ima oškodovanec pravico, da v skladu z zakonom zahteva povračilo tudi neposredno od tistega, ki mu je škodo povzročil. Do zdaj še noben uradnik ni poplačal škode, ki so jo NVO-jem povzročile nepravilne odločitve. Minister Poznič mi je v nekem pogovoru celo potožil, da ne ve, kako bodo poravnali vse tisto, kar je UpS priznalo prijaviteljem. Ni transparentne informacije, koliko in kako je (ali bo) ministrstvo poravnalo vračanje sredstev prijaviteljem, ki jim je Upravno sodišče pritrdilo. Brez te informacije se zdi, da ministrstvo pokriva to škodo na račun novih prijav na razpise. Se pravi, da iz javnih sredstev, v katera prispevamo vsi davkoplačevalci, **pokrivamo napake frustriranih posameznikov**. Kot vem, trenutno ni nobene regulacije glede tega, plače jim v okviru napredovanja rastejo, plačujemo pa mi vsi.

Sofinanciranje kulture iz javnih sredstev poteka na dveh nivojih: na državnem in na lokalnem. Za oba pa velja, da kulturno produkcijo izvajajo organizacije različnih ustanoviteljskih formatov. Prepoznavam štiri glavne nosilne stebre kulturne produkcije: javne zavode (državne in lokalne), NVO, samozaposlene v kulturi in ljubiteljsko sceno.

Javni zavodi so s strani države ali občin postavljena osnovna kulturna infrastruktura z dokaj dobro urejenim sistemom sofinanciranja, vendar včasih z morda premalo samostojnim odločanjem vodstev zavodov in

¹ Ustava Republike Slovenije, 25. člen (pravica do pravnega sredstva): Vsakomur je zagotovljena pravica do pritožbe ali drugega pravnega sredstva proti odločbam sodišč in drugih državnih organov, organov lokalnih skupnosti in nosilcev javnih pooblastil, s katerimi ti odločajo o njegovih pravicah, dolžnostih ali pravnih interesih.

prehudo administrativno obremenitvijo. V razpravi ob interpelaciji ministra dr. Simonitija sem bil prijetno presenečen nad pozitivnim odnosom poslancev do kulture ne glede na njihovo provenienco. So pa poslanci spregledali, da kulture ne tvorijo samo javni zavodi. V razpravi se je pojavljala tudi problematika samozaposlenih, medtem ko o nevladnem sektorju nisem zasledil česa opaznejšega.

Nevladni sektor je pravno formalno urejena zasebna pobuda. Tvori pomembno programsko dopolnilo kulturne scene. Društva in zasebni zavodi izrazito prispevajo v decentralizacijo kulture. V Resoluciji o Nacionalnem programu za kulturo 2022–2029 (NPK) v poglavju o decentralizaciji (stran 22) kljub pripombam ob pripravi NVO niso omenjene. Tudi to kaže na omalovažujoč in izključujoč odnos države do te pomembne organizacijske entitete. Opazno je mnenje, da so NVO zgolj neka alternativna kultura. Če smo iskreni, tudi alternativna kultura je pomembna, ker tvori kompleksno paleto kulturnih dejavnosti. To je podobno kot v športu. Vrhunskega športnika lažje dobimo, če je splošna ljubiteljska raven višja. Vendar je NVO sektor bistveno več kot samo »neka alternativna kultura«. Velik del kulturne produkcije zunaj urbanih središč (pa tudi znotraj teh) izvajajo prav NVO. Njihov namen ni dobičkonosnost ali boljši zaslužek (kot npr. v zdravstvu) ali politična drugačnost (kot npr. v šolstvu), ampak izvajanje programov, ki jih javni zavodi ne izvajajo, civilna družba pa jih potrebuje. To je neprofitna participacija v skupno kulturno dobro, vznikla iz osebne prepoznave in potrebe po boljši in raznovrstnejši kulturni krajini. NVO so izrazito neprofitne, ne le zakonsko, ko izplačilo presežka prihodkov nad odhodki ni možno, ampak so neprofitne tudi v svojem načinu razmišljanju in pristopu, sicer ne bi vlagale toliko naporov v pogojih utesnjenega sofinanciranja, kjer pozno odločanje sofinancerja le še oteži že tako težke pogoje delovanja. NVO sektor je sicer čvrst v svojih umetniških in estetskih prizadevanjih, vseeno pa je zaradi nestanovitnega sofinanciranja močno ranljiva družbena skupina in nastopa napram močnejših entitetam kot šibkejši člen. Tu smo zelo daleč od načela, da mora biti manjšina zaradi svoje ranljivosti podprta bolje od večine, če želimo enakopravnost. Sistem bi bil dober, če bi se pri javnih zavodih pojavljala želja, da se reorganizirajo v NVO, vendar česa takega do zdaj nisem zasledil.

Samozaposleni so posamezniki, ki se preživljajo s kulturnimi dejavnostmi. Ker izvajajo svoje avtorske programe in programe specifičnih kulturnih vsebin, kulturniški trg pa slabo deluje, so pogosto izpostavljeni hudi in neizprosni prekarosti. Država do problema samozaposlenih pristopa bolj kot socialni korektiv (plačilo prispevkov), bistveno manj pa stori na področju sistemskega zagotavljanja, da bodo ustvarjalci lažje prodajali svoje delo. Nekoliko ustrežnejšo pozicijo so si uspeli izboriti arhitekti in oblikovalci, vendar bolj zaradi značaja dejavnosti in bolj definiranega odnosa s trgom ter njegovimi potrebami kot zaradi odgovornosti države do svojih potencialov. Arhitekta gospodarstvo potrebuje zaradi novogradenj in upravnih dovoljenj. Tudi brez oblikovalcev gospodarstvo težko posluje. Brez glasbe, gledališča, baleta, filma in drugih zvrsti pa lahko gospodarstvo funkcionira brez težav. Poleg tega so ustvarjalci nujno individualisti in se težje povezujejo v stanovska združenja, zato je odgovornost kulturne politike še toliko večja. Problem je v tem, da kulturna politika slabo razume delovanje kulturnega sektorja in da si velik del uradništva sprememb ne želi. V kolikor bi bili tako javni zavodi kot NVO finančno ustrezno podprti in bi sofinanciranje upoštevalo tudi angažiranje samozaposlenih, bi bil njihov položaj v kulturi bistveno boljši. Za opravljanje dejavnosti fizičnih oseb status samozaposlenega v kulturi niti ni potreben. Status samozaposlenega bi moral biti predvsem licenca strokovnosti na določenem področju kulturnega ustvarjanja, kar bi tudi slabšim poznavalcem strokovnega področja omogočalo odločitve k angažmaju samozaposlenih, ko imajo tovrstne potrebe (npr. iskanje oblikovalca, vodjo konferanse, oblikovanje kulturnega programa v podjetju ipd.). Status samozaposlenega bi moral omogočati tudi ugodnejšo davčno obremenitev, tako da bi se naročniki v pestri paleti ponudbe lažje odločali za samozaposlene. S tem bi samozaposleni uspešnejše nastopali na celotnem trgu (gospodarske družbe, državljani) kot tudi znotraj kulturne scene (ostali trije stebri).

Sugestije, ki sem jih prejel od samozaposlenih, sem vključil v poglavje **Problemi samozaposlenih v kulturi** spodaj.

Ljubiteljski sektor je dokaj dobro organiziran. Zelo stara je organiziranost kulturnih društev, združenih v zveze kulturnih društev (ZKD), katerih projekte v glavnem podpirajo občine z relativno majhnimi zneski, vendar glede na naravo dejavnosti tudi potrebe niso bistveno večje. Država je kasneje ustanovila Javni sklad za kulturne dejavnosti (JSKD), kjer je koordinacija mreže območnih izpostav (delo, delovanje, oprema) sofinancirana podobno kot pri javnih zavodih. Sredstva za programske stroške se delno razdelijo z razpisi kulturnim društvom, delno pa jih JSKD porabi za tekmovalne programe in srečanja, ki spodbujajo kakovostno ljubiteljsko produkcijo. Mreža JSKD je bila ustanovljena z namenom, da prevzame dejavnost ZKD-jev, kar v praksi ni zaživel in se je oblikovalo v dva vzporedna sistema, ki poskušata dobro sodelovati.

Izjemno pomembna podpora kulturni produkciji so **javni mediji** in **šolstvo**, ki vsak na svoj način podpirajo kulturno produkcijo, jo delajo dostopnejšo širši javnosti in omogočajo refleksijo o kulturi. Tako javni mediji kot šolstvo se na kulturniški trg vključujejo neprofitno, z idejo boljše družbe, to je podobno kot pri kulturnih producentih.

Ob organizacijah omenjenih štirih glavnih nosilnih stebrov kulturne produkcije se na kulturniški trg vključujejo tudi **profitne družbe**, ki s svojimi produkti zapolnjujejo kulturno sceno, vendar se vanj vključujejo pretežno iz svojih komercialnih interesov.

Pri vseh štirih stebrih bi morala kulturna politika posvečati še posebno pozornosti mladim, ki na začetku karijerne poti še nimajo dovolj referenc, da lahko uresničujejo svoj talent.

Za uspešno delovanje kulturne scene je pomembna tudi analitika. Tudi s podzakonskimi akti bi bilo potrebno slediti 27. členu ZUJIK² (osnove za izračun) in upoštevati, da ta ne določa **stroškov za plačilo dela**, ampak **stroške za plačilo dela v skladu s kadrovskim načrtom**.

To pomeni dvoje:

- Kot stroške dela je potrebno upoštevati vse, kar vsebinsko sodi v kadrovski načrt, oziroma morajo imeti organizacije (javni zavodi in NVO) možnost, da kadrovski načrt izvajajo tudi posamezniki, ki niso redno zaposleni, kar je še posebej pomembno pri NVO, ki so finančno preveč podhranjene, da bi kadrovski načrt izvajale zgolj z redno zaposlenimi in poskušajo fleksibilno loviti možnosti izvedbe zadanih nalog in ciljev s samozaposlenimi in študentsko pomočjo. Razumem, da je tudi ministrstvo izpostavljeno pritiskom, da je treba delo čim širše izvajati z rednimi zaposlitvami, po drugi strani pa je narava NVO taka, da tak pristop škodi.
- Pri kulturnih organizacijah, ki svoj program izvajajo tudi z lastnimi zaposlenimi (orkestri, gledališča ipd.), bi bilo potrebno strošek zaposlenih razdeliti med administracijo (beleženo kot plačilo dela v skladu s kadrovskim načrtom) in izvajalskim telesom (beleženo kot programski materialni stroški).

Brez teh popravkov primerjava ni možna, kar odgovarja tistim, ki si primerjav ne želijo. Primerjava stroškov dela s programskimi materialnimi stroški, oziroma koliko evrov programa je posamezna kulturna organizacija pripravila z enim evrom dela, je gotovo eden pokazateljev njene uspešnosti. Sicer se pri bolj utesnjenem

² <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO3370>

sofinanciranju delež dela odstotkovno dviguje, ker mora organizacija zagotavljati osnovni pogon, katerega vrednost se spreminja bistveno počasneje kot vrednost programskega dela, je pa ta primerjava še vedno primeren pokazatelj in kriterij uspešnosti. Tudi programsko materialne stroške lahko organizacija ob istih stroških dela dviguje le, če pridobi več sredstev. Pri razpisih za NVO ministrstvo sicer zahteva opredelitev stroškov dela ne glede na status zaposlenih (s čimer sledi 27. členu ZUJIK), vendar to omogoča zgolj primerjave znotraj ministrstva za sektor NVO, nikakor pa ne neko primerjalno javno analizo znotraj celotnega kulturnega sektorja.

Iz primerjave med stroški dela in programskimi stroški bi bilo potrebno izvzeti stroške upravljanja kulturne infrastrukture. Pod 4. alinejo 27. člena ZUJIK (stroški investicijskega vzdrževanja in nakupa opreme) bi bilo ob materialnih stroških treba beležiti tudi tisti strošek dela, ki je namenjen upravljanju kulturne infrastrukture.

Sofinanciranje NVO iz javnih sredstev

Za jasno **opredelitev razlike med javno in državno kulturo**, moramo najprej definirati pomen in pogoje NVO v kulturi in jih primerjati z javnimi zavodi, pa tudi ostalimi deležniki kulturne produkcije. **Državna kultura** podpira zgolj javne zavode, ki so jih ustanovile država ali občine, in tolerira manjši obseg njej ne nevarne ljubiteljske scene. K podpori kulturnih organizacij pristopa avtoritarno, z menjavo direktorjev javnih zavodov po svojem okusu in šibkim ali nikakršnim sofinanciranjem civilne pobude (NVO). **Javna kultura** si prizadeva, da so enakopravno podprti vsi segmenti kulture. Javna kultura se vzoruje po naravni zakonitosti, da če en organ deluje slabše, je to slabo tudi za druge oziroma za ves organizem. Kulturni organizem bo dobro deloval, če bodo enakopravno upoštevanji vsi štirje zgoraj opisani nosilni stebri.

Na področju kulture tega z osamosvojitvijo še nismo dosegli. Svoboda pobude prav nič ne pomeni, če nima finančnih možnosti. Zatečeno stanje je nekje med avtoritarnostjo in civilnim ustrojem. Prispevke, iz katerih se financira tudi kultura vključno s poslovanjem ministrstva za kulturo, plačujemo vsi državljani. NVO, podobno kot javni zavodi, potrebujejo za svoje delovanje profesionalni ustroj. Primerjava s samozaposlenimi je v tej povezavi brezpredmetna, ker niso organizacije. Pri ljubiteljski sceni bi bila primerjava možna z JSKD, ki ima profesionalni ustroj, ki ga v celoti financira ministrstvo, velik del programa pa izvede z ljubiteljskimi kapacitetami. Manj primerna je primerjava s kulturnimi društvi, ki delujejo izključno na prostovoljni ravni neprofesionalnega delovanja.

Ob opredelitvi pomena posameznih organizacij, tako enih kot drugih, je nujno vzpostaviti tudi finančne primerjave, če želimo demokratične odnose v kulturni produkciji.

Treba bi bilo redno (vsaj letno) **izvajati primerjalno analizo** med javnimi zavodi in NVO, morda tudi JSKD, pod naslednjimi kriteriji:

- obseg produkcije glede na število dogodkov,
- obseg produkcije glede na število vključenih profesionalnih izvajalcev,
- število obiskovalcev, vendar po kriteriju, ki mora biti specificiran za posamezen programski segment, oziroma je treba ločiti zvrsti na žanre, ki zapolnjujejo vse segmente, in so specificirani glede na svoje posebnosti,
- pomen produkcije glede na njen vpliv na okolje (odmevnost dogodka in prispevek v razvoj področja),
- vključevanje mladih, vendar ne kar počez, ampak po kriteriju razvoja mladih talentov,

- koliko programi prispevajo v oživljanje kulturne dediščine,
- primerjava stroškov dela (stroške administracije) in programskih stroškov, kar je eden pokazateljev, kako uspešna je neka organizacija pri zagotavljanju programa, pri čemer je treba upoštevati, da če mora NVO zagotavljati stroške dela iz utesnenih prejemkov za vso dejavnost, ob tem pa zagotavljati tudi razvojne vsebine in poslovanje, utegne prikazovati odstotkovno višje stroške dela, kot bi jih sicer,
- delež sofinanciranja iz javnih sredstev na državnem in lokalnem nivoju.

Taka primerjava bi morala imeti tudi odločilen vpliv na višino sofinanciranja. NVO morajo zelo jasno prikazati kvaliteto svoje produkcije, če želijo pridobiti sredstva. Javni zavodi pa kakor kdo. Nekateri poslušajo odlično in so zelo pomembni za svoje okolje, drugi manj. Uspešnost je možno meriti in če bi to izvajali, bi to spodbudno vplivalo na produkcijo tako javnih zavodov kot NVO. Če veš, kje si boljši, ti da samozavest, če veš, kje si šibkejši, imaš iztočnice za izboljšanje. Če veš, da so ti sredstva zagotovljena brez posebnega truda, pač ne boš imel odličnih rezultatov, kritika pa bo nezaželena.

Glede kulturne dediščine je pomemba podpora programom, ki promovirajo te lokacije, spodbujajo k njihovi obnovi in jo obnovljeno promovirajo na širšem evropskem kulturnem in turističnem prostoru. Ti prostori morajo biti široko odprti tako lokalni produkciji (kulturna društva, glasbene šole, delavnice, seminarji ipd.) kot elitnejši produkciji, ki lahko obnovo teh prostorov opraviči z vidika nacionalnega interesa, prispeva v prodornost slovenske kulturne produkcije doma in zunaj meja ter njihovo vključenost v kulturni turizem ponudi tudi najzahtevnejšim obiskovalcem. Samo dober obisk je občutno premalo. Prostori kulturne dediščine morajo postati generator kulturnega turizma tako domačih kot mednarodnih obiskovalcev. Kulturni turizem, ki v ponudbo vključuje prostore kulturne dediščine, je zelo pomemben za dobro kulturno krajino. To pa je možno le pod pogojem, da so ob obnovi zidov primerno podprti tudi kulturni programi in projekti, ki niso zgolj lokalnega pomena, ampak imajo širši kulturni vpliv.

Za NVO v kulturi sta **ključnega pomena**

- višina razpoložljivih sredstev (kar bi zagotovili z uvedbo kvot) in
- razpisna politika.

Trenutna zakonska ureditev sofinanciranja NVO je določena v 102. členu ZUJIK, ki določa, da se postopek za zbiranje predlogov javnih kulturnih programov in kulturnih projektov, ki se financirajo iz javnih sredstev, izvede kot javni poziv, javni razpis, neposredni poziv.

O zatečenih pogledih na sofinanciranje NVO nekaj pove tudi 102.b člen ZUJIK, ki določa, da se sredstva lahko dodelijo na podlagi neposredne pogodbe, če je predmet sofinanciranja kulturni projekt ali kulturni program, ki je sofinanciran iz proračuna Evropske unije ali institucije zunaj Republike Slovenije. Če ni jasnega domačega sofinanciranja, se težko poteguješ za evropska sredstva. Ko pa evropska sredstva pridobiš, so ta vsebinsko in finančno opredeljena na konkreten projekt. Vsaka pogodba z evropskimi sredstvi zelo jasno definira tako programske kot finančne vsebine. Ko je pogodba potrjena, se programa ne spreminja več. Zagotoviti je potrebno predhodno opredeljeno domače sofinanciranje. Kasneje opredeljeno domače sofinanciranje lahko tako zadeva le druge vsebine, ta člen pa zadeva primer dotične evropske pogodbe. Z vidika praktikuma se zdi, da je 102.b člen ZUJIK nepoznavalski ali pesek v oči ali pa gre le nek za manjši znesek spodbude, ki nima vpliva na oblikovanje programa. Evropsko pogodbo bi bilo torej treba podpisati bianco glede na domače sofinanciranje, ki je določeno kasneje? Treba bi bilo določiti, da če podpišeš evropsko pogodbo, avtomatično

prejmeš domače sofinanciranje v nekem opaznem znesku (odstotkih). S takim pristopom bi se potem lahko bistveno lažje dogovarjali za evropsko sofinanciranje.

Časovnica razpisov bi morala omogočati, da poznaš svoje sredstva še pred potrjevanjem svojega programa. Čakati na potrditev sofinancerja na čas po že izvedenem programu, še posebej če je rezultat potem bistveno drugačen, kot si ga pričakoval, je povsem nesprejemljivo. NVO-ji niso banke, ki bodo zalagale sredstva, za katere ne vejo, ali jih bodo na razpisu pridobile ali ne.

Razpis ali poziv vedno vključuje tudi znesek, za katerega je možno zaprositi. S tem je produkcija že v osnovi omejena na predlog sofinancerja (ministrstva ali občine), kar pomeni, da so programi ali projekti, ki so večji od sofinancerjevega predloga, **že v osnovi izključeni**, četudi bi lahko posamezna NVO s svojim znanjem in izkušnjami ponudila bistveno več. Pri programskem razpisu 2022-2025, ki je namenjen najbolj elitni produkciji, je bil pri glasbenih programih ta znesek 115.000 EUR, a le pod pogojem, da je zagotovljenih vsaj 40 % prihodkov iz drugih virov, pri projektnem razpisu 2022-2025 pa 50.000 EUR. Pri naslednjih projektnih razpisih bo ta znesek verjetno še bistveno manjši. Pri glasbenih programih programskega razpisa 2022-2025 je podprtih le 12 prijaviteljev, dobrih programov pa je precej več, tako da so iz razpisa izpadli nekateri zelo ugledni prijavitelji z odličnimi in pomembnimi programi in dolgo kilometrino produkcije. In to ob rekordno visokem kulturnem proračunu.

V raziskavi stroškov dela pri javnih zavodih v kulturi (Ars Ramovš, 2020), objavljeni na <https://www.seviqc-brezice.si/kulturna-politika.html> (www.seviqc-brezice.si / Poslovno / Kulturna politika), ki sem jo izvedel v demanti, da so naši stroški dela »nerazumno visoki«, sem se sicer osredotočil na delež stroškov dela pri javnih zavodih s področja kulture za leti 2018 in 2019, vendar sem s podatki AJ PES zabeležil tudi obseg letnega poslovanja:

Pri 82 javnih zavodih ³ je bil povprečen obseg poslovanja 1.595.281 EUR (2018) oz. 1.676.127 EUR (2019), pri 20 zavodih SKD ⁴ 90.010 (Umetniško uprizarjanje) je bil 2.858.901 EUR (2018) oz. 3.012.833 EUR (2019), pri 8 zavodih SKD 90.030 (Umetniško ustvarjanje) je bil 2.239.591 EUR (2018) oz. 2.323.448 EUR (2019).

Obseg poslovanja pri 82 javnih zavodih je v povprečju zrasel za 5,07 %, pri 90.010 za 5,38 % in pri 90.030 za 3,74% in podobno predvidoma tudi sofinanciranje. O tem nimam podatkov, vendar če je v najelitnejšem razpisu za NVO (programski 2022-2025) najvišji možen zaprosen znesek 115.000 EUR in če to primerjamo z obsegom poslovanja javnih zavodov, je jasno, da ti s tako višino sofinanciranja ne bi mogli delovati, oziroma bi morali svojo dejavnost ob taki pogojih tako močno skržiti, da bi se verjetno nadaljevalo v njihovo ukinitve.

Strinjam se, da se sredstva ne morejo deliti na nominalno enaka dela za javni in NVO sektor, ker NVO predvsem dopolnjujejo tisto, česar država in občine niso ustanovile in je to le dodatna oplemenitev kulturne krajine. Glede na razpise pogoje za NVO lahko tudi mirno zaključimo, da je produkcija NVO vsaj iste kvalitete

³ Podatki iz evidence javnih zavodov na spletni strani Ministrstva za kulturo so v septembru 2019, ko sem pripravljala analizo o stroških dela navajali 193 javnih zavodov, trenutno je na tem seznamu na spletni strani <https://podatki.gov.si/dataset/evidenca-javnih-zavodov-s-podrocja-kulture> zabeleženih 196 javnih zavodov. Od tega sem v obravnavo za omenjeno analizo pregledal podatke na AJ PES za 82 javnih zavodov, ki predvsem izvajajo tudi prireditve.

⁴ standardna klasifikacija dejavnosti

in pomena kot tista javnih zavodov. Zato bi morale biti NVO sofinancirane pod istimi pogoji in odstotkovno podobno. Razlika pa je enormna:

Če vzamemo, da je 82 javnih zavodov je v 2019 izkazalo skupen promet v višini 137.442.414 EUR in če bi bilo sofinancirano 50 % ⁵, bi sofinanciranje iz javnih virov predstavljalo 68.721.207 EUR. Če zdaj vzamemo, da je vrednost sredstev programskega razpisa 3.817.000 EUR ⁶ in bi to predstavljalo 50 % sofinanciranje, bi skupen promet najelitnejšega del nevladne kulture predstavljala 7.634.000 EUR, kar je obseg 4,55 povprečno velikih javnih zavodov, programski razpis pa hkrati predvideva to sofinanciranje za 34 programov uprizoritvenih (8), glasbenih (12), vizualnih (9) in intermedijskih (5) umetnosti. To pomeni, da ministrstvo že v samem razpisu pri NVO pričakuje 7,47 krat več programa kot pri javnih zavodih.

S takim razpisnim pristopom sofinanciranja se NVO potiska v drugorazrednost, od njih pa se zahteva vrhunske rezultate. Dvomim namreč, da so programi NVO manj kvalitetni in manj pomembni kot pri javnih zavodih. Nižje ovrednotena produkcija NVO ne pomeni njihove nižje kvalitete, ampak predvsem težje in slabše pogoje dela. Za pridobitev razpisnih sredstev je potrebno izkazati vsaj isto kvaliteto, kot jo izkazujejo javni zavodi ali pa še višjo. Poleg tega pa ministrstvo ne upošteva, da lahko javni zavodi zaposlujejo za nedoločen čas (ker imajo stalno zagotovljena sredstva), pri NVO pa so sredstva za zaposlovanje zagotovljena le za čas na razpis prijavljenega programa in je že zaradi tega težje pridobiti kvalitetno delovno ekipo. Nikakor ne menim, da javni zavodi dobijo preveč, daleč od tega, želim pa izpostaviti, da če ta država sofinancira toliko javnih zavodih tako zadovoljivo, da lahko dosežejo zgoraj omenjeni obseg, bi bilo potrebno tudi pri NVO spremeniti pogoje. Naj ministrstvo potem vsaj ne razlaga, kako želi sanirati prekarnost, ko to s svojo politiko izrazito podpira.

Ministrstvo za kulturo bi moralo za NVO zagotoviti bistveno več sredstev, vsaj toliko, da sredstva prejmejo vsi, ki so nadpovprečno referenčni, in to v zaprošenem znesku. Za doseg enakopravnosti pa bi bilo potrebno možen znesek sofinanciranja bistveno dvigniti. Že iz gornje primerjave sofinanciranja NVO in obsega poslovanja javnih zavodov se jasno vidi, da imamo v veliki meri žal še vedno državno in ne javne kulture.

Potrebno bi bilo uvesti novo kategorijo sofinanciranja, ko bi se o zaprošenem znesku nekaj najbolj elitnih in mednarodno prepoznavnih prijaviteljev dogovorilo z Ministrstvom za kulturo vnaprej, oziroma bi se dogovorilo, kakšna je ambicija države pri nekem programu in kaj lahko ponudi dotična NVO. Možna pot bi bila, da ministrstvo objavi poseben razpis, s katerim izbere te NVO, potem pa se zneski sofinanciranja določijo na podlagi skupnega dogovora med ambicijami NVO in interesom ministrstva. Zakonsko bi bilo to morda možno urediti tudi v okviru neposrednega poziva (102. člen ZUJIK). Vsekakor pa bi bilo potrebno bolj jasno opredeliti, kaj pomeni neposredni poziv. Kot sem razumel povedano na ministrstvu, je to za sofinanciranje programov, ki so bili potrjeni po zaključenem razpisu ali pa se je naknadno pokazala neka programska možnost, mi pa še z jasno izdelanimi programi ne pridemo do nujno potrebnih sredstev.

Pri programskem razpisu 2022-2025 bi moralo ministrstvo urgentno zagotoviti dodatna sredstva za sofinanciranje tistih, ki so pri programskem razpisu dosegli prag 81 točk, so pa iz razpisa izpadli. Enako za sofinanciranje tistih, ki bodo projektne razpisu 2022-2025 dosegli zahtevano število točk, pa bodo vseeno

⁵ pa gotovo bistveno več, saj tudi ministrstvo v razpisu NVO-jem dovoljuje do 70 % sofinanciranje in je to verjetno vsaj toliko kot pri javnih zavodih. Vendar odstotek ne spreminja razmerja, zato je končno vseeno, kateri odstotek vzamemo za primerjavo.

⁶ podatek iz razpisa

izpadli zaradi prevelikega števila prijaviteljev in objaviti potrebam primerne razpisne kvote tudi za naslednje projektne razpise. Če je denar za tolikšno število javnih zavodov, kot je opisano zgoraj, potem bi se moralo najti več sredstev tudi za NVO.

Treba bi bilo

- več napraviti na racionalizaciji poslovanja in delovanja, ko bi bile nekatere strokovne službe na razpolago več organizacijam, več vlagati v promocijo kulture (oglaševalsko) in pred državljani zagovarjati njen pomen, ozaveščanje o pomenu kulture je zdaj predvsem na plečih izvajalcev;
- zagotoviti ustrezno stalno sofinanciranje vsaj Kulturniške zbornice (povezovalna podpora vsem kulturnim organizacijam), pa tudi Društva Asociacija (zagovorništvo in podpora NVO) in evropske stične točke (prijavljanje na evropske projekte), pri čemer je pomembno, da vse tri pristopajo do vseh organizacij enakopravno in brez članarin (dostopnost);
- pripraviti razvide različnih profilov (muzeji, knjižnice, festivali, gledališča, samozaposleni ipd.), ki pa so informacijsko podprti z elektronskimi naslovi in spletnimi stranmi, s čimer se omogoči medsebojno komunikacijo. Ta je pomembna tako zaradi razvoja kulturne politike kot medsebojnega povezovanja in iskanja novih partnerstev. Pomislek, da se ne sme objavljati elektronskih naslovov, ker da to krši pravico do zasebnosti, je čista neumnost. Vedno je možno navesti poslovni naslov, tako za podjetje, organizacijo ali posamezno osebo (zaposlenega). Tudi samozaposleni imajo lahko ob svojem zasebnem še poslovni naslov, če zasebnega ne želijo objaviti. V vseh poslovnih imenikih so zabeleženi poštni naslovi, poslovni elektronski naslov pa je bistveno manjši poseg v zasebnost kot poštni. Isto bi bilo potrebno tudi za vse poslance Državnega zbora in vse svetnike občinskih svetov. Nesprejemljivo je, da ljudstvo ne more neposredno komunicirati s svojimi izvoljenimi predstavniki, ampak le preko poslanskih klubov ali občinske centrale. Demokracijo omogoča tudi komunikacija;
- lokalne skupnosti se večinoma slabo zavedajo pomena kulture in njenega dolgoročnega vpliva na razvoj kulturne krajine. Status organizacije v javnem interesu bi moral omogočati enakopraven vstop v lokalno sofinanciranje, če je program v interesu občine, sedež organizacije pa zunaj območja občine. Sedanji pristop večinoma predpostavlja, da NVO deluje zgolj znotraj posamezne občine, onemogoča ali vsaj otežkoča črpanje občinskih sredstev za programe v tej občini, če je sedež organizacije zunaj občine. To vsaj slabi regionalno dimenzijo, če je že ne onemogoča. Samo birokratski pristop je lahko prepričan, da bo neka organizacija uspešno plasirala izvedbo nekega programa z administrativno podporo lokalne NVO. Razpisna sredstva na lokalni ravni so še bolj omejena kot na državni in kako naj nek zavod ali NVO prijavlja programe drugih, ko še za svoje ne dobi dovolj. Že tako smo majhni, hočemo biti še manjši. Nič ni narobe, če so lokalne skupnosti pri strokovnih presojah šibkejšje kot nacionalni nivo, se pa gotovo preveč ozirajo na lokalno volilno telo, ki je strokovno še manj podkvano od občinskih administracij, da bi presojalo dolgoročne učinke kulturne produkcije. Za nacionalno pomembne programe, ki nastopajo (tudi) v lokalnem okolju, so prepričane, da bi jih morala država sofinancirati izdatneje od občin, da se lahko one bolj posvečajo sofinanciranju programov lokalnega okolja. Študija evropskih festivalov prikaže, da festivali pri lokalnem in regionalnem sofinanciranju pridobijo 4,4 krat toliko kot pri državnem.⁷

⁷ glej https://www.seviqc-brezice.si/media/uploads/files/Music_Festivals_a_Changing_World.pdf (www.seviqc-brezice.si / Poslovno / Kulturna politika): Music Festivals, a Changing World, An International Comparison, November 2013, stran 66

Problemi samozaposlenih v kulturi

Glede samozaposlenih v kulturi bi bilo potrebno urediti:

- licenco samozaposlenega prepoznati kot mehanizem kulturne produkcije in s selekcijo omogočiti njihovo uspešnejše delovanje ter si prizadevati za rast njihovega števila, ker bi to izrazito povečalo kvaliteto kulturne produkcije,
- bolniško nadomestilo od 1. dne dalje pod istimi pogoji, kot jih imajo redno zaposleni, kar bi prispevalo v enakopravnost samozaposlenih z drugimi državljani in zmanjševalo prekarnost,
- redno plačilo razstavnin in knjižničnih nadomestil,
- delovne štipendije vsako leto za polovico vseh samozaposlenih ne glede na starost,
- ateljeje in pisarne za vse samozaposlene v vseh mestih in krajih Slovenije s pogodbeno možnostjo podaljšanja po neprofitnih cenah
- status samozaposlenih v kulturi (in drugih samozaposlenih) naj bo izenačen s statusom redno zaposlenih v vseh točkah zakonsko določene socialne varnosti (nadomestilo za bolniško odsotnost od dne nastopa bolniške, regres ipd.)
- zaposlovanje samozaposlenih v kulturi v institucijah, s katerimi ti redno in dolgoročno sodelujejo kot prekarci: opravljajo delo in dolžnosti, kot bi bili tam zaposleni, v resnici pa pravic zaposlenih nimajo - ker so samozaposleni, oziroma tudi statistično beležiti samozaposlene kot redno zaposlene pri izpolnjevanju kadrovskega načrta,
- urediti mehanizem vrednotenja umetnikovega dela - od minimalne postavke za razstavnine, ki naj bo vezana na celotno vrednost razstave (vključno s stroški za delo vseh vpletenih/zaposlenih v instituciji organizatorici razstave), na trajanje razstave in obseg dela - za mesec dni trajajočo razstavo nikakor ne bi smeli pristajati na manj kot na mesečno plačo organizatorja razstave, zaposlenega v tej instituciji,
- transparentnost obravnave vlog pri pridobivanju statusov samozaposlenih v kulturi, zapisniki strokovnih komisij in vodenja postopka naj bodo javni in transparentni na vpogled vsem vlagateljem,
- dvig cenzusa za pravico do plačila prispevkov za socialno varnost,
- zagotoviti vzpodbudne pogoje za gospodarstvo, da vlaga v umetniška dela,
- zagotoviti, da se javni zavodi ne morejo prijavljati na razpise svojega ustanovitelja, ker je za te sofinanciranje že zagotovljeno preko drugih zakonsko opredeljenih poti, ki vključujejo vse štiri postavke po 27. členu ZUJIK (delovanje, delo, program, oprema) in se s tem krčijo razpisna sredstva za tiste, ki so že v osnovi močno podhranjeni, predvsem NVO in samozaposleni.
- Veljalo bi razmisliti o novem poslovnem modelu statusa samostojnih ustvarjalcev, ki bi omogočal večjo socialno in ekonomsko varnost individualnim kreativcem ter njihovo uspešnejšo participacijo v javno kulturno in družbeno dobro.

Sofinanciranje kulture s strani gospodarstva

Sofinanciranje kulture, kakršnokoli že je, je zdaj zakonsko vsaj nekoliko regulirano pri sofinanciranju iz javnih sredstev (javni zavodi, razpisi za NVO) in sofinanciranju državljanov (donacije iz dohodnine). Pri sofinanciranju s strani gospodarstva pa ni nikakršne opazne regulative, oziroma so obstoječe davčne olajšave dokaj neučinkovite.

Težava je tudi, **kako gospodarske družbe razumejo sodelovanje s kulturo**. Naš poslovni predlog ni prošnja za pomoč, ampak je zgolj poslovna ponudba (glej: <https://www.seviqc-brezice.si/za-partnerje.html>), ki partnerju omogoča pojavnost in popuste pri oglaševanju na RTVS. Odgovori na ponudbo sodelovanja pri kulturi niso redki le pri nas, večina tistih, ki pridejo, pa kažejo ali na nerazumevanje ponudbe ali nizko pismenost strokovnih služb v gospodarstvu (odgovarjajo drugo, kot je bilo predlagano), kažejo pa tudi nek stigmatiziran miselni obrazec o kulturi. Tipičen je odgovor: »Prejeli smo vaš predlog za pomoč oz. sodelovanje. Zavedamo se, da so potrebe številne, zato se trudimo pomagati po naših najboljših močeh ... Iz navedenega razloga vam žal ne moremo priti nasproti s finančno podporo, saj je potreb veliko več kot je sredstev, ki so nam na razpolago.«⁸

Treba bi bilo **izdelati nove pristope**, ki bi vplivali na odnos podjetij in posledično njihovo odločanje o sponzoriranju. Sedaj je večinoma tako, da ko neka marketinška ali PR služba prejme ponudbo kulturne organizacije, to takoj opredeli kot humanitarno pomoč, ne glede na to, kako kulturna organizacija oblikuje poslovno ponudbo in kaj ponudi podjetjem pri njihovi promociji (oglaševanju) in utrjevanju blagovne znamke. Že ponudba kulturnega programa ali projekta je stigmatizirana. Podjetja tudi slabo odgovarjajo na tovrstne ponudbe, kar pomeni, da jih ne jemljejo povsem resno in da je odgovarjanje izguba časa. Če že odgovorijo, pa je to ponavadi opravičevanje, kaj vse da že podpirajo in da tega kroga ne morejo razširiti, čeprav jih za to nihče ni vprašal. To je stigma, ki se drži kulturnega sektorja: da sektor moleduje ali berači za neko usmiljeno miloščino. Poslovni odnos je v večini primerov močno v ozadju. Zelo redka so podjetja, ki v prisotnosti pri kulturnih programih vidijo svojo poslovno priložnost in še to predvsem zaradi odnosa posameznih ljudi v teh podjetjih do kulture.

Treba bi bilo pripraviti **olajšave in ugodnosti za podjetja**, da bi bolj smelo sofinancirali kulturne programe in v tem videli svojo korist. To je naloga za ekonomiste, ki imajo po eni strani več vpogleda v dobre prakse drugih držav, po drugi strani pa dovolj širine, da se zavedajo pomena kulture za nacionalno gospodarstvo.

Tako kot je pri donaciji iz dohodnine državljanom na voljo **razvid upravičenih organizacij**, bi tudi za podjetja lahko pripravili razvid organizacij, ki jih država ocenjuje kot pomembne za kulturni razvoj. Če bi podjetja te kulturne organizacije sofinancirala kot sponzorji, donatorji ali mecenji, bi imela določene olajšave in ugodnosti pri črpanju državnih subvencij, ker bi jih država razumela za pomembnejšega partnerja. Tako kot moramo kulturne organizacije prijavam na razpise pogosto priložiti svoje reference kot dokazilo pomembnosti delovanja, bi lahko tudi podjetja, ki se potegujejo za državna sredstva in druge ugodnosti, priložila kot svojo referenco poročilo o sofinanciranju kulture.

⁸ To je iz odgovora ene slovenskih bank na našo novico 25.5.2022, ki najavlja program in cene vstopnic, je pa odgovor povsem isti, kot ga je ista banka poslala na našo sponzorsko ponudbo, s tem da je dodana beseda pomoč.

V tem kontekstu bi bilo potem tudi bolj smiselno predlagati odstotkovni **dvig odbitne postavke za davčne olajšave** na donacije neprofitnim organizacijam. Trenutna rešitev ni dobra, velika podjetja znajo davčne olajšave pridobiti tudi brez te ugodnosti, mala pa v tem ne vidijo svojega interesa ali pa se s temi rešitvami enostavno ne ukvarjajo. Samo sklicevanje na imaginarni pomen kulture v sodobnem gospodarstvu ne deluje, zato ne čudi, da je ta davčna ugodnost izjemno slabo izkoriščena.

Ministrstvo za kulturo bi lahko odprlo tudi nov **direktorat za vlaganja iz zasebnih virov**, ki bi bil svetovalno telo tako za podjetja kot kulturne organizacije in ki bi v sodelovanju z Ekonomsko fakulteto, Ministrstvom za gospodarski razvoj in tehnologijo ter ekonomskimi in kulturnimi entitetami zunaj Slovenije iskal ustrezne zakonske rešitve znotraj Slovenije.

Nek bolj temeljit poseg v davčno politiko ugodnosti, ko bi bilo evidentno, da državi ni vseeno, kaj se dogaja z njeno kulturo, bi tudi **prispeval v pozitivno klimo do kulture** v gospodarstvu. Da kultura ni nekaj, kar potrebuje humanitarno pomoč. Ugotavljamo splošen manko razumevanja, da gre pri spregi gospodarstva in kulturnih organizacij za resen poslovni odnos. Že uvedba donacije iz dohodnine pred leti, je sprožila drugačno gledanje na problematiko, dvig z 0,5 % na 1 % v lanskem letu še bolj. Bolj sofisticiran sistem davčnih olajšav bi tako prispeval tudi v širše odnose med gospodarstvom in kulturo in tvoril odnose, ki bi nastali, tudi če teh olajšav ne bi bilo. Ker bo zadaj interes gospodarstva in njegova poslovna potreba po sodelovanju.